יש מן הנדרים שאדם נודר שהם נדרים גמורים, אלא שלשון הנדר אינה ברורה ויש לבאר איזה דברים נכללים בלשון הנדר, ואיזה לאא. בפרק זה ובפרק הבא אחריו [־הנודר מן הירק] יתבארו פרטי דברים שונים הנכללים ושאינם נכללים בנדרים שונים:

משנה

משנה זו מבארת איזה מאכלים נכללים בלשונות 'מבושל', 'תבשיל', ו'מעשה קדרה'.

הַנּוֹדֵר שלא ליהנות **מִן הַמְּבוּשָׁל, מוּתָּר בְּצָלִי, וּבְשָׁלוּק** – מאכל שאינו מבושל כל צרכו. משום שמאכלים אלו אינם בכלל לשון 'מבושל'.

דין נוסף:

אָמַר 'קוֹנָם **תַּבְשִׁיל שֶׁאֵינִי טוֹעֵם', אָסוּר בְּטִעְמִית מַעֲשֵׂה קְדֵרָה רַךְ** – דבר שמתבשל בקדרה, והוא רך, **וּמוּתָּר בְּטִעְמִית** מעשה קדרה **עָבָה, וּמוּתָּר בְּטִעְמִית בֵּיצָה טוּרְמוּסָא** – ביצה שנתקטנה לגודל שאדם יכול לבולעה ללא לעיסה, ועשויה לרפואה, **ומותר בְּרִלַּעַת חָרְמוּצָה** – דלעת הבאה ממקום ששמו 'קרקוזא'. **ובכל** הדברים האלו מותר המודר מן התבשיל, משום שאינם בכלל 'תבשיל'.

דין נוסף:

הַנּוֹדֵר שלא ליהנות **מִמַּעֲשֵׂה קְדֵרָה, אֵין** [־אינו] **אָסוּר אֶלָּא מִמַּעֲשֵׂה רְתֵחָתָה** – דבר שצריך להתבשל ולרתוח הרבה בקדרה. אבל אם **אָמַר** 'קוֹנָם **הַיּוֹרֵד לְקְדֵרָה שֶׁאֵינִי טוֹעֵם', אָסוּר בְּכָל** המאכלים **חֲמִתְבַּשְּׁלִין בִּקְדֵרָה**, ולא רק בדברים שצריכים לרתוח ולהתבשל הרבה בקדרה, כיון שאסר את עצמו בכל מה שנכנס לקדרה.

גמרא

הגמרא מביאה תנא הסובר שצלי הוא בכלל 'מבושל', ודנה האם הוא חולק על המשנה:

תָּנְיָא בברייתא, הנודר שלא ליהנות מן המבושל **רַבִּי יְאוֹשִׁיָּה אוֹסֵר** אותו לאכול צלי, **וַאֲפִילּוּ עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה** גמורה **לַדָּבָר**, שהצלי הוא בכלל דבר מבושל, מכל מקום יש **זֵכֶר לַדָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר** (דברי הימים ב' לה יג) 'וַיְבַשְּׁלוּ (אֶת) **הַפֶּסַח בָּאֵשׁ כַּמִּשְׁפָּט'**, ומשפט קרבן פסח הוא לצלותו באש, ואף על פי כן כתוב בפסוק לשון 'ויבשלו', והרי זה זכר לדבר שצליה בכלל בישול. ומוכח מדבריו של רבי יאשיה שלא כדברי המשנה, שכתוב בה שהנודר מן המבושל מותר בצלי, כיון שצלי אינו בכלל מבושל.

מבארת הגמרא את סברת המחלוקת שבין רבי יאשיה לתנא של משנתינו:

לֵימָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי – שמא נאמר שבדבר זה הם חולקים, **דְּרַבִּי יְאוֹשִׁיָּה סָבַר**, שבנדרים **הַלֵּךְ אַחַר לְשׁוֹן תּוֹרָה**, וכיון שמצאנו בפסוק שצליה נכללת בלשון בישול, לכן הנודר מן המבושל אסור גם בצלי, **וְתַנָּא דִּילָן** – והתנא של משנתינו **סָבַר**, שבְּנְדָרִים **הַלֵּךְ אַחַר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם**, וכיון שבלשון בני אדם צליה ובישול הם שני דברים נפרדים, לכן הנודר מן המבושל מותר בצלי.

דוחה הגמרא, **לֹא** מוכרחים לבאר שרבי יאשיה והתנא של משנתינו נחלקו, אלא אפשר **דְּכוּלֵּי עָלְמָא** – בין התנא של משנתינו ובין רבי יאשיה סוברים שבְּנְדָרִים **הַלֵּךְ אַחַר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם**, אלא **שְׁמַר** – התנא של המשנה פסק את הדין **כְּרַבִּי אַתַּרְיָיהּ** – לפי הנהוג במקום מגוריו, **וּשְׁמַר** – רבי יאשיה פסק את הדין **כְּרַבִּי אַתַּרְיָיהּ** – לפי הנהוג במקום מגוריו, **וּבְאַתְרָא דְּתַנָּא דִּילָן** – במקום מגוריו של התנא של משנתינו **לְבשר צָלִי קָרוּ לֵיהּ 'צָלִי', וּלְבשר מְבוּשָׁל קָרוּ לֵיהּ 'מְבוּשָׁל'**, אבל לבשר צלוי לא קראו 'מבושל', ולכן פסק שהנודר מן המבושל מותר בצלי, **וּבְאַתְרָא דְּרַבִּי יְאוֹשִׁיָּה** – במקום מגוריו של רבי יאשיה **אֲפִילּוּ** לבשר **צָלִי קָרוּ 'מְבוּשָׁל'**, ולכן פסק שהנודר מן המבושל אסור גם בצלי.

שואלת הגמרא, **וְהָא קְרָא נָסִיב לָהּ** – הרי רבי יאשיה הביא לדבריו ראיה מן הפסוק, ולא מלשון בני אדם. מתרצת הגמרא, עיקר טעמו של רבי יאשיה הוא משום שכך היה נהוג בלשון מקום מגוריו, והפסוק שהביא הוא **אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא** – אינו עיקר הראיה אלא רמז בעלמא מהפסוק.

שנינו במשנה, אמר **קוֹנָם תַּבְשִׁיל כו'** שאיני טועם, אסור במעשה קדרה רך, ומותר בעבה:

שואלת הגמרא, **וְהָא מְתַבְּשִׁיל נָדר** – הרי אדם זה נדר מ'תבשיל', וכיצד מותר לו לאכול תבשיל עבה. משיבה הגמרא, **אָמַר אַבָּיֵי, הַאי תָּנָא** – התנא של המשנה **לְטָל מִידִי דְּמִתָּאֲכַל בֵּיהּ רִיפְתָּא תַּבְשִׁיל קָרוּ לֵיהּ** – לכל דבר הנאכל עם פת הוא קורא 'תבשיל', ולכן מעשה קדרה עבה שאינו נאכל עם פת אינו נקרא 'תבשיל'. ומביאה הגמרא הוכחה לכך שרק דבר הנאכל עם פת נקרא תבשיל, **וְהָתַנְיָא** – שהרי למדנו בברייתא, **הַנּוֹדֵר מִן הַתַּבְשִׁיל, אָסוּר בְּכָל מֵינֵי תַּבְשִׁיל, וְאָסוּר** גם **בְּצָלִי וּבְשָׁלוּק וּבְמָבוּשָׁל**, משום שגם הם בכלל תבשיל, לפי שהם נאכלים עם פת, **וְאָסוּר בְּהֵיטְרִיּוֹת רַכּוֹת** – בדלועים קטנים, מפני **שֶׁהֵחוֹלִין אוֹכְלִין בָּהֶן** בדלועים אלו **אֶת פִּיתָן**. ומוכח מהברייתא שרק דבר שנאכל עם פת נקרא תבשיל.

הגמרא מקשה על דברי הברייתא שדלועים הינם מאכל מועיל לחולים:

אֵינִי – וכי דלועים מועילים לחולה, **וְהָא** – והרי מעשה היה **שַׁרְבִי יְרֻמְיָה חָלַשׁ** – חלה, **עַל לְגַבֵּיהּ הָהוּא אַסְיָא לְאַסְיוּהּ** – נכנס אליו הרופא כדי לרפאותו, **חֲזָא קָרָא דְּמָחֵת בְּבֵיתֵיהּ** – ראה הרופא דלעת מונחת בביתו, **שַׁבָּקֵיהּ וְנָפַק** – עזבו ויצא, **אָמַר** הרופא, **מַלְאַךְ מוֹתָא אִית לֵיהּ לְדֵין בְּבֵיתֵיהּ** – הלא מלאך המוות יש לאדם זה בביתו, **וַאֲנָא אֵיעוּל לְאַסָּאָה יָתֵיהּ** – ואני יבוא לרפאותו. ומוכח שדלעת היא מאכל מסוכן לחולים. מתרצת הגמרא, **לֹא קַשְׁיָא**, כיון שמדובר בשתי סוגי דלעת, **הָא בְּרַכְּיֵי** – הברייתא שכתוב בה שדלועים הם מאכל לחולים מדברת בדלועים רכים, שהם מועילים לחולה, **וְהָא בְּאַשּׁוּנֵי** – הרופא שאמר שדלועים מזיקים לחולה דיבר על דלועים קשים, שהם מזיקים לחולה.

תירוץ נוסף:

רָבָא בַּר עוּלָּא אָמַר, הָא בְּקָרָא גּוּפֵיהּ – הרופא שאמר שדלועים מזיקים לחולה דיבר על גוף הדלועים, **וְהָא בְּגַוַּויהּ דְּקָרָא** – והברייתא שאמרה שדלועים הם מאכל לחולים מדברת על מה שבתוך הדלועים, שהוא מועיל לחולים, כמו **דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, לוּלִיבָא דְּקָרָא** – מה שבתוך הדלעת, טוב לבשלו **בְּסִילְקָא** – יחד עם תרדים, **וּלוּלִיבָא דְּכֵיתָנָא** – מה שנמצא בתוך הפשתן, טוב לאוכלו **בְּבוּתְחָא** – יחד עם רוטב הנקרא כותח, **וְדָבָר זֶה** – שטוב לאכול פשתן יחד עם כותח, **אָסוּר לְאוֹמְרוֹ בִּפְנֵי עַם הָאָרֶץ**, כדי שלא יעקרו את כל הפשתן לאכלו כך.

תירוץ נוסף:

רָבָא אָמַר, לעולם דלועים קשים לחולה בין אם הם קשים ובין אם הם רכים, **וּמַאן חוֹלִין** – ומה שכתוב בברייתא שהחולים אוכלים דלועים הכוונה **לְרַבָּנָן** – תלמידי חכמים, שנקראים חולים מפני שהתורה מתישה את כחם, ולתלמידי חכמים שאינם חולים ממש הדלועים מועילים, אבל לחולים ממש הדלועים מזיקים.

מבארת הגמרא, **רָבָא** שאמר שרבנן העוסקים בתורה נקראים חולים, הוא **לְטַעֲמֵיהּ** – לשיטתו, **דְּאָמַר רָבָא,**

כְּמַאן – כשיטת מי אנו סוברים בכך שמְצַלְּינַן – שמתפללים אנו בכל יום מימות השנה, עַל קְצִירֵי – על החולים, בתפילת רופא חולי עמו ישראל, וְעַל מְרִיעֵי – ועל החלשים [כְּמַאן, תפילתינו היא כְּשִׁיטַת רַבִּי יוֹסֵי, הסובר במסכת ראש השנה (טז.) שאדם נידון בכל יום. שאילו לחכמים החולקים עליו, וסוברים שאדם נידון רק בראש השנה, אין להתפלל על כך בכל יום]. ומִמַּה דְּאָמַר רבא את שתי הדוגמאות קְצִירֵי וּמְרִיעֵי, שְׁמַע מִינַּהּ – אנו למדים מכך שיש הבדל בין קצירי למריעי, שקְצִירֵי היינו קְצִירֵי מַמָּשׁ – חולים, שקצרה נפשם מחמת חוליים, וּמְרִיעֵי היינו רַבָּנָן, שאינם חולים ממש, אלא חלשים מחמת רוב לימודם, ועליהם אנו מתפללים בתפילת 'על פליטת סופריהן'.

שנינו במשנה, שאם אמר קונם תבשיל שאיני טועם, אסור במעשה קדרה רך, משום שהוא מלפת את הפת ונחשב תבשיל, וּמוּתָּר בְּעֻבֶּה, משום שאינו מלפת את הפת, וכל שאינו מלפת את הפת אינו נחשב תבשיל:

הגמרא מבארת שהדין הנאמר במשנה, שמעשה קדרה עבה אינו בכלל תבשיל, אינו שוה לכל העולם.

מַתְנִיתִין – משנתינו שהתירה מעשה קדרה עבה, משום שאין הדרך לאוכלו עם פת, ואינו נקרא תבשיל, היא דְּלָא כְּבַבְלָאֵי – שלא כדרך אנשי בבל, שדרכם לאכול דייסה, שהיא מעשה קדרה עבה, עם פת, וכיון שכך הרי הוא נחשב תבשיל אצלם, והנודר מתבשיל אסור במעשה קדרה. דְּאָמַר רַבִּי זֵירָא, בַּבְלָאֵי טַפְּשָׁאֵי – טפשים הם אנשי בבל, דְּאָכְלֵי לַחְמָא – האוכלים פת לחם בָּלַחְמָא – בטיבול של דייסה, שטעמה כטעם לחם, ואינם מוסיפים כל טעם בטיבולם. ומכך רואים שאנשי בבל היו שונים מאנשי ארץ ישראל בכך שאוכלים דייסה, שהיא מעשה קדרה עבה, עם פת.

אגב, מביאה הגמרא כמה פרטים בנידון טיבול הפת בדייסה:

אָמַר רַב חִסְדָּא, האם ישנו אדם דִּמְשַׁאֵיל לְהוֹן – שישאל אותם לְהַלֵּין נַקְדָנֵי דְּהוּצָל – את אנשי הוצל המדקדקים בצורת אכילתם, חָדִין דַּיְיסָא – דייסה זו, הֵיכִין מַעֲלֵי לְמֵיכְלַהּ – כיצד ראוי לאוכלה, האם את הדייסה העשויה מקמח דְּחִטֵּי ראוי לאכול בָּלַחְמָא דְּחִטֵּי, וְאת הדייסה העשויה מקמח דְּשַׂעֲרֵי, בְּלַחְמָא דְּשַׂעֲרֵי, אוֹ דִּלְמָא – או שמא להיפך, דְּחִטֵּי – דייסה העשויה מקמח חטים, ראוי לאוכלה בְּדִשַּׂעֲרֵי – בלחם העשוי מקמח שעורים, וּדְשַׂעֲרֵי – ודייסה העשויה מקמח שעורים, ראוי לאוכלה בְּרִחֵּי – בלחם העשוי מקמח חטים. רָבָא אָכְלֵיהּ – היה מלפת את פיתו בַּחֲסֵי – עם דייסה העשויה מקמח קליות.

הגמרא מביאה פרטים נוספים בענין אכילת הדייסה:

רָבָה בַּר רַב הוּנָא אֲשְׁכְּחֵיהּ [־מצאו] לְרַב הוּנָא אביו, דְּקָאָכִיל דַּיְיסָא בְּאַצְבָּעָתֵיהּ – שאכל דייסה באצבעות ידיו. אָמַר לֵיהּ, אַמַּאי קָאָכִיל מַר בִּידֵיהּ מדוע אוכל אדוני בידיו. אָמַר לֵיהּ, הָכִי אָמַר רַב, דַּיְיסָא בְּאַצְבָּעָתָא בָּסִים – כאשר הדייסה נאכלת באצבע היא עריבה יותר, וְכָל דְּכֵן בְּתַרְתֵּין – וכל שכן שהדייסה עריבה כשהיא נאכלת בשתי אצבעות, וְכָל דְּכֵן בְּתָלָת – וכל שכן שהדייסה יותר עריבה כשהיא נאכלת בשלוש אצבעות.

אָמַר לֵיהּ רַב לְחִיָּיא בְּרֵיהּ, וְכֵן אָמַר לֵיהּ רַב הוּנָא, לְרָבָה בְּרֵיהּ, כאשר מְזַמְּנִים לְךָ [־אותך] לְמֵיכַל דַּיְיסָא – לאכול דייסה, ראוי לך ללכת עבור כך עַד שיעור מהלך פַּרְסָה. וכאשר יזמינו אותך לְמֵיכַל בִּישַׁרָא דְּתוֹרָא – לאכול בשר שור, ראוי לך ללכת עבור כך עַד שיעור מהלך תְּלָתָא פַּרְסִין – שלוש פרסאות.

הוראות נוספות שנתנו רב ורב הונא לבניהם בענייני אכילת דייסה:

אָמַר לֵיהּ רַב, לְחִיָּיא בְּרֵיהּ, וְכֵן אָמַר לֵיהּ רַב הוּנָא לְרָבָה בְּרֵיהּ, אם נזדמן לך רוק בפיך, לאחר שאכלת כָּל מִידָּעֲמ – כל דבר מאכל, תבלענו וְלָא תְּפַלּוֹט אותו קַמֵּיהּ רַבָּךְ – לפני רבך, מפני כבודו. לְבַר – חוץ מִן קָרָא [־דלעת] וְדַיְיסָא, שאם אכלת מהם, ונזדמן לך רוק בפה אחר אכילתם, חייב אתה לרוק, לפי שֶׁבדברים אלו, אם תבלע את רוקך לאחר אכילתם, הרי הֵן דּוֹמִין לִתְּפִילָּתָא שֶׁל אֲבַר – לתפילה של עופרת, שהם קשים לגוף ואינם מתעכלים, וְלכן אֲפִילּוּ כַּמֵּי שָׁבוֹר מַלְּבָא – אפילו אם הינך עומד לפני שבור מלכא פְּלוֹט ואל תתבייש.

רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי יְהוּדָה אכלו יחד דייסה בקערה אחת. חַד – אחד מהם, אָכִיל את הַדַּיְיסָא בְּאַצְבְּעָתֵיהּ – באצבעות ידיו, וְחַד – ואחד מהם אָכִיל את הדייסה, בְּחוּצָא – בקליפת עץ. אָמַר לֵיהּ אותו אחד דְּאָכִיל את הדייסה בְּחוּצָא, לְחבירו דְּאָכִיל את הדייסה בְּאַצְבְּעָתֵיהּ, עַד מָתַי אַתָּה אוכל את הדייסה באצבעותיך, וּמַאֲכִילֵנִי את צוֹאָתְךָ – את הלכלוך שתחת ציפורניך, שהוא מתערב במאכל. אָמַר לֵיהּ אותו אחד דְּאָכִיל את הדייסה בְּאַצְבְּעָתֵיהּ, לְחבירו דְּאָכִיל את הדייסה בְּחוּצָא, עַד מָתַי אַתָּה אוכל את הדייסה בקליפת עץ, וּמַאֲכִילֵנִי את רוּקְךָ הנדבק על הקליפה כשאתה מכניסה לפיך וכשאתה מחזירה לקערה הוא מתערב במאכל.

עוד פרטים שנאמרו בענייני אכילה:

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן, אִיתְּיוּ לְקַמֵּיהּ – הביאו לפניהם בְּלוּפְּפִין – מין תאנים רעים הקשים לעיכול. רַבִּי יְהוּדָה אָכַל מהתאנים, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן לָא אָכַל מהם. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוּדָה לרבי שמעון, מַאי טַעְמָא לָא אָכִיל מַר – מדוע אין אדוני אוכל מהתאנים. אָמַר לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן, תאנים אִלּוּ, אֵין יוֹצְאִין מִכְּבֵי מֵעַיִם כָּל עִיקָּר לפי שאינם מתעכלים. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוּדָה, אם כן, כָּל שֶׁכֵּן שראוי לאוכלם, לפי שֶׁנִּסְתּוֹפֵף עֲלֵיהֶן שישביעו אותנו גם לְמָחָר לפי שהם מתעכבים במעים וזנים את הגוף זמן ארוך יותר.

רַבִּי יְהוּדָה הָוָה יָתִיב קַמֵּיהּ דְּרַבִּי טַרְפוֹן – רבי יהודה היה יושב לפני רבי טרפון רבו. אָמַר לֵיהּ רַבִּי טַרְפוֹן לרבי יהודה, הַיּוֹם פָּנֶיךָ צְהוּבִין – זורחים ושמחים. אָמַר לֵיהּ רבי יהודה לרבי טרפון, הסיבה לכך היא משום שאֲמַשׁ – אתמול יָצְאוּ עֲבָדֶיךָ לַשָּׂדֶה, וְהֵבִיאוּ לָנוּ תְּרָדִין [־סלקים], וַאֲכַלְנוּם בְּלֹא מֶלַח, ומאחר ואכלנו מאכל טוב כזה זורחות פנינו משמחה, וְאִם אֲכַלְנוּם בְּמֶלַח – ואם היינו אוכלים את הסלקים בתיבול מלח, כָּל שֶׁכֵּן שֶׁהָיוּ פָּנֵינוּ צְהוּבִין – קל וחומר שהיו פנינו זורחות יותר משמחה.

הגמרא מביאה כמה עובדות בענין הארת פני רבי יהודה:

אָמְרָה הַהִיא מָטְרוֹנִיתָא – שרה נכרית לְרַבִּי יְהוּדָה, הינך מוֹרָה הוראות ודינים, וְרַבִּי – ומשתכר, ואיך אתה יכול להורות, ואמרה לו כך לפי שהיו פניו זורחות כדרך השיכורים. אָמַר לָהּ רבי יהודה, הֵימָנוּתָא בִּידָא דַּהֲהִיא אִיתְּתָא – אני נשבע באמונה לפני אשה זו, כלומר בפניך. אִי טָעִימְנָא, אֶלָּא כְּרִיּוּשָׁא וַאֲבַהֲלָתָא וְאַרְבָּעָה כָּסֵי דַּפְסָחָא – שאין דרכי לטעום כלל יין, חוץ מיין לקידוש והבדלה, וארבע כוסות של ליל הסדר, וְחוֹנְרֵנִי צִידְעִי – קושר אני את הרקות מחמת כאב הראש, מִן הַפֶּסַח עַד הָעַצֶּרֶת, משום שמצטער אני בשתיית יין, וראשי כואב עלי מחמת שתיית ארבעת הכוסות, ומכך תביני שאין אני רגיל בשתיית יין. אֶלָּא סיבת הארת פני היא מפני חכמתי, וכמו שנאמר (קהלת ח א) 'חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו'.

אָמַר לֵיהּ הַהוּא צְדוֹקִי לְרַבִּי יְהוּדָה, פָּנֶיךָ הזורחות ושמחות, דּוֹמִין, אִי כְּמַלְוֵי רִבִּית – או כפני אנשים המלוים בריבית, אִי כְּמַנְדְּלֵי חֲזִירִין – או כפני אנשים המגדלים חזירים, שפני העוסקים בשתי מלאכות אלו זורחות ושמחות, מחמת שעוסקים במלאכות המכניסות שכר רב ללא טרחה גדולה, ושמחים בחלקם. אָמַר לֵיהּ רבי יהודה, בִּיהוּדָאֵי תְּרַוַּיהוּ אֲסֵירִין – אצל היהודים שני דברים אלו אסורים, ובודאי לא מחמת כך פני זורחות. אֶלָּא טעם מראה פני הזורחות הם, כיון שֶׁעָשָׂרִים וְאַרְבָּעָה בָּתֵּי הַכְּנֶסֶת אִית לִי – יש לי, כלומר מזומנים עבורי, מִן בֵּיתָא עַד בֵּי מִדְרָשָׁא – בדרך מביתי ועד בית המדרש שבו אני לומד, וְכָל שָׁעָה וְשָׁעָה אֲנִי נִכְנָס לְכָל אֶחָד וְאֶחָד ובודק את עצמי האם אני צריך לנקבי, ולכך פני מאירות, לפי שאיני משהה כלל את נקבי.

אגב מספרת הגמרא עוד הנהגה שרבי יהודה היה עושה בדרכו לבית המדרש:

רַבִּי יְהוּדָה, כַּד אָזִיל לְבֵי מִדְרָשָׁא – כשהיה הולך לבית המדרש, שָׁקֵיל גּוּלְפָא עַל בַּתְפֵּיהּ – היה נוטל קנקן על כתפו, ומוליכו עמו לבית המדרש כדי לשבת עליו, ולא חשש שאין זה לכבודו לשאתו על כתפו. אָמַר, גְּדוֹלָה מְלָאכָה – טובה גדולה עושה המלאכה, שֶׁמְּכַבֶּדֶת אֶת בְּעָלֶיהָ, ובזכותה יש לי על מה לשבת בבית המדרש,

המשך בעמוד קפט

ואיני יושב על גבי הקרקע. וכמו כן רַבִּי שִׁמְעוֹן, שָׁקִיל צַנָּא עַל
גַּבָּתֵיהּ – נטל סל על כתפו, אָמַר, גְּדוֹלָה מְלָאכָה שֶׁמְּכַבֶּדֶת אֶת
בְּעָלֶיהָ שמגינה עלי מפני החמה ומפני הגשמים.
הגמרא מספרת על גודל עניותו של רבי יהודה:
דְּרַבִּי יְהוּדָה – אשתו של רבי יהודה נָפְקָת – יצאה לשוק,
נָקְטַת עֲמָרָא – לקחה צמר, עֲבָדָה גְּלִימָא דְּהוּטְבֵי – ועשתה ממנו
גלימה חשובה. כַּד נָפְקָת לְשׁוּקָא – כאשר יצאה לשוק, היתה
מְכַסְיָא בֵּיהּ – מתכסה בגלימה זו. וְכַד נָפֵיק רַבִּי יְהוּדָה לְצִלּוּיֵי –
ובאשר יצא רבי יהודה מביתו להתפלל בבית הכנסת, הֲוָה מְיַכְּפֵי
– היה הוא מתכסה בגלימה זו וּמְצַלֵּי – ומתפלל. וְכַד מְיַכְּפֵי בֵּיהּ –
ובאשר היה מתכסה בגלימה, הֲוָה מְבָרֵךְ – היה רבי יהודה מברך
בָּרוּךְ שֶׁעָשָׂנִי [שהלבישני] מֵעִיל מחמת שהחשיב גלימה זו למעיל.
הגמרא מביאה עוד מעשה על עניותו של רבי יהודה שלא היה לו
בגדים:
וְיָמְנָא חָדָא – פעם אחת גָּזַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל תַּעֲנִיתָא – תענית
על הציבור [שהוא היה הנשיא], רַבִּי יְהוּדָה לָא אֲתָא לְבֵי תַּעֲנִיתָא
– לא בא לבית הנשיא, ששם היו מתכנסים ביום התענית, אֲמַרִין
לֵיהּ – לרבן שמעון בן גמליאל, שהסיבה שבגללה לא הגיע רבי
יהודה לבית התענית היא, מכיון שלא אִית לֵיהּ כְּפוּיָא – שאין לו
בגד ראוי להתכסות בו. שַׁדַּר לֵיהּ – שלח לו רבן שמעון בן גמליאל,
גְּלִימָא, וְלָא קַבֵּיל – ולא הסכים רבי יהודה לקבלה.